

Dasypoda suripes

Guldbyxbi

Steklar, Bin

NE

NA

LC

DD

NT

VU

EN

CR

RE

Nationellt utdöd (RE)

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Hymenoptera (steklar), **Familj:** Melittidae (sommARBIN), **Släkte:** *Dasypoda* (byxbin), **Art:** *Dasypoda suripes* - guldbyxbi (Christ, 1791) **Synonymer:** *Apis suripes* Christ, 1791

Kännetecken

Guldbyxbi är en stor art med en kroppslängd på 14–16 mm. Behåringen på mellankroppen är övervägande gyllenbrun. Bakkroppen har på ovansidan korta svarta hår med insprängda längre, gulbruna hår på yttersidorna av ryggplåt 1, gulvita fransar baktill på sidorna av ryggplåt 2–4, samt i hela sin bredd på ryggplåt 5 och 6 (ändfransen). Honans mycket långa behåring på bakskenbenen och första fotsegmenten är guldgul. Första fotsegmentet på fram- och mellanbenen har också lång, gul behåring. Vår numer enda och tämligen utbredda byxbiart, praktbyxbi *Dasypoda hirtipes*, har rödgula pollensamlingshår på bakbenen och har smala vita fransar baktill på ryggplåt 2–4 och svartbrun ändfrans. Vår tredje byxbiart, silverbyxbi *D. argentata* (också den utdöd i Sverige), har svarta pollensamlingshår på bakbenen och gulröd ändfrans. Hanarna av byxbin är svårare att artbestämma i fält och måste studeras under lupp för att säkert kunna skiljas åt. Guldbyxbihanen skiljer sig från de övriga genom ett naket parti med en tydlig knöl på insidan av bakskenbenen.

Utbredning och status

Guldbyxbi är sparsamt påträffad i Sverige. Totalt är 47 individer, som med säkerhet är svenska, kända från olika samlingar. Alla härrör från sandfältsområden i Skåne och på Öland. Under perioden 1930–1958 finns arten belagd från fem åtskilda sandområden i östra Skåne. Detta visar att arten var väl etablerad i landsdelen. Någon faktor verkar därefter ha försämrat miljöns kvalitet och orsakat ett utbrett utdöende i östra Skåne. Liksom i Skåne har arten en lång förekomstshistoria på Öland, åtminstone till 1800-talet. All information tyder på att arten nu är utdöd i Sverige liksom i Danmark, där den senast påträffades 1936 (Madsen & Calabuig 2010). En liknande dramatisk tillbakagång har konstaterats i Tyskland och Polen. Arten är inte påträffad i Norge eller Finland. Guldbyxbi förekommer sparsamt i östra delen av Centraleuropa, mer utbrett i de sydöstra delarna från södra Italien över Grekland och Turkiet till Kaspiska havet och södra Ryssland (Celary 2005, Michez m.fl. 2004).

Ekologi

Sett till fyndplatserna tycks arten endast ha förekommit på torra, stäppliknande, utpräglat sandiga marker i Sydsverige. I nordvästra Centraleuropa anges arten framför allt förekomma på sandhedar. Guldbyxbiet har betraktats som en biart med sin ursprungliga hemvist på den östeuropeiska stäppen. Endast få observationer finns på artens blombesök i Sverige. I Skåne har honorna setts besöka blåmunkar *Jasione montana* (A.G. Dahlbom etikettdata) och åkervädd *Knautia arvensis* (Erlandsson 1960). I Tyskland har arten observerats nästan uteslutande flyga på åkervädd men har även påträffats på blåmunkar. Endast åkervädd har konstaterats som pollenkälla av Westrich (1990). Antagligen gäller besök på blåmunkar uteslutande nektarsök. Artens parningssystem har endast fragmentariskt observerats i Sverige. På Öland har hanarna setts patrullera bland blommande väddkrint *Centaurea scabiosa* och åkervädd på en låg, sandig kulle där även boområdet sannolikt var beläget (obs. Jan Tengö). Patrulleringsflygningen och därmed också parningen är sannolikt knuten till blommande åkervädd. Inga uppgifter om artens boförhållanden finns från Sverige förutom den starka kopplingen till sandmark. I Tyskland anges arten gräva djupa bogångar i sandmark i likhet med övriga arter i släktet. Guldbyxbiets flygtid omfattar juli till mitten av augusti, vilket är väl synkroniserat med blomningstiden för åkervädd.

Hot

På den senast kända lokalen på Öland har själva sandryggen utsatts för sandtäkt och stundom använts till bete, stundom varit obetad, men då med kringliggande delar använda för odling av spannmål eller vall. Sannolikt har resursen av blommande åkervädd under någon period hamnat under den kritiska nivån för att kunna försörja en population av guldbyxbiet eller också har populationens boområde råkat grävas bort i samband med täktverksamheten.

Åtgärder

Denna storvuxna, mycket vackra vildbiart bör, om möjlighet ges, återintroduceras i Sverige. Närmaste aktuella förekomst finns i södra Polen och en spontan återinvandring är ytterst osannolik. En avgörande förutsättning för att arten ska kunna etableras är att man först lyckas restaurera dess livsmiljöer någonstans inom det tidigare förekomstområdet till en godtagbar nivå. För att kunna bedöma detta krävs att miljön studeras på de platser där arten fortfarande finns kvar, och att en habitathistorisk kartläggning görs av artens tidigare förekomster i Sverige.

Övrigt

Arten ska rätteligen heta *Dasyroda aurata* Rudow, 1881 enligt Baker (2002), baserat på en kritisk genomgång av typmaterial där det visat sig att Christ (1791), som är auktor till namnet *suripes* och som för övrigt beskrev många exotiska insekter, varken angett typlokal eller världsdel på det material han använt. Det finns således inget som tyder på att arten skulle vara just europeisk, vilket dock Warncke (1973) tagit för givet när det gäller tolkningen av typens härkomst. Andra författare har fortsatt använda *suripes* och argumenterat att det välfunna, rättmätiga och attraktiva artepitetet *aurata* fallit i glömska. I den svenska namnsättningen har anspelningen på det bortglömda latinska artepitetet fått vara vägledande (*aurata* = gyllene).

Litteratur

- Baker, D.B. 2002. A provisional, annotated, list of the nominal taxa assigned to the genus *Dasypoda* Latreille, 1802, with the description of an additional species. *Mitt. Mus. Naturkunde Berl. Dtsch. entomol. Z.* 49(1): 89–103.
- Celary, W. 2005. *Melittidae of Poland (Hymenoptera: Apoidea: Anthophila) their biodiversity and biology*. Krakow.
- Christ, J.L. 1791. *Naturgeschichte, Klassifikation und Nomenclatur der Insekten vom Bienen, Wespen und Ameisengeschlecht*. Herrmann, Frankfurt am Main. 535 s.
- Erlandsson, S. 1960. Notes on Hymenoptera. I. Investigation of the bee-fauna in south-eastern Sweden. *Entomologisk Tidskrift* 81: 123–130.
- Madsen, H.B. & Calabuig, I. 2010. Kommenteret checkliste over Danmarks bier - Del 3: Melittidae & Megachilidae (Hymenoptera, Apoidea). *Ent. Meddr.* 78(2): 73–99.
- Michez, D., Terzo, M. & Rasmont, P. 2004. Révision des espèces ouest-paléarctique du genre *Dasypoda* Latreille 1802 (Hymenoptera, Apoidea, Melittidae). *Linzer biol. Beitr.* 36(2): 847–900.
- Nieto, A., Roberts, S.P.M., Kemp, J., Rasmont, P., Kuhlmann, M., et al. 2014. *European Red List of bees*. Luxembourg: Publication Office of the European Union.
- Nilsson, L.A. 2004. *Dasypoda suripes* (Christ 1791:163), guldbyxbi. Faktablad från svenska vildbiprojektet.
- Radchenko, V.G. & Pesenko, Y.A. 1989. A key to the bees of the genus *Dasypoda* Latreille (Hymenoptera, Melittidae) of the European part of the USSR, with a designation of lectotypes. *Proceedings of the Zoological Institute, Leningrad* 188: 114–121.
- Warncke, K. 1973. Die westpaläarktischen Arten der Bienenfamilie Melittidae (Hymenoptera). *Polskie Pismo Entomologiczne* 43: 97–126.
- Westrich, P. 1990. *Die Bienen Baden-Württembergs I-II*. 2a uppl. Ulmer, Stuttgart. 972 s.

Författare

Björn Cederberg & L. Anders Nilsson 2013. Rev. Björn Cederberg 2015.